

BIBLICUM ŚLĄSKIE
V EDYCJA
KSIĘGA PSALMÓW – TEOLOGIA I EGZEGEZA

WYKŁAD 7

TEOLOGIA
SIEDEM KLUCZY DO „KSIĘGI PSALMÓW”

6. MUZYKA W BIBLI

Poezja w starożytności wiąże się nierozdzielnie z muzyką. Hebrajska i grecka nazwa psalmu (hebr. mizmor; gr. psalmos) oznacza utwór śpiewany z akompaniamentem instrumentalnym. Psalm 150, zamykający cały Psalterz, przedstawia symfonię, w jakiej uczestniczy cała ówczesna orkiestra, towarzysząc muzyce wszechświata. Niebo i ziemia łączą się w kosmicznym alleluja. Trąby i rogi, harfy i cytry, instrumenty strunowe i dęte - wszystko to składa się na muzyczną atmosferę Psalterza.

Muzyce towarzyszy taniec, okrzyki radości, entuzjazm wojennych zwycięstw, duchowa radość zgromadzenia kultowego, dialog chóru i solistów (Por. Ps 15; 24; 118; 120; 122-123; 131-132.). Biblijna muzyka, stanowiąca zwykle akompaniament do religijnego śpiewu i obrzędów towarzyszących modlitwie, jest bardzo umiarkowana i rytmiczna.

Nie znamy wprawdzie zapisu melodii śpiewanych w świątyni jerozolimskiej. Mimo to poezja psalmów pozostaje ciągle żywa dzięki twórczości muzycznej kolejnych epok, poczynając od dawnej psalmodii liturgicznej Synagogi i Kościoła, aż po współczesne utwory tej miary, co Psalm Dawida, na chór i perkusję Krzysztofa Pendereckiego.

7. KSIĘGA MODLITWY - cz.1

I jeszcze klucz najważniejszy, otwierający dojście do samego serca Psalterza. Psalterz to księga modlitwy Izraela i Kościoła. Sobór Watykański II nazwał go pięknie „przedziwnym skarbcem modlitw”.

Zauważmy, że tekst soborowy nie mówi o modlitwie, lecz o modlitwach psalmów. Pismo święte nie zna bowiem tak ogólnego pojęcia modlitwa, jak

współczesne języki. Każdy rodzaj modlitwy jest tam określony własnym terminem. Są więc w Psalterzu hymny uwielbienia (tehillim), od których cała księga bierze swą nazwę. Są suplikacje (qinah), prośby wstawiennicze (tefillot), a także modlitwy dziękczynne (todah). Jest wreszcie kilkadziesiąt czasowników, wyrażających rzeczywistość modlitwy w jej najróżnorodniejszych odmianach, od „wylewania swej troski przed Jahwe” (102,1) aż po „wysławianie” Go w uwielbieniu (63,4).

Zgodnie ze swym pierwotnym przeznaczeniem psalmy stanowią zbiór modlitw przede wszystkim liturgicznych. Nie można ich zatem traktować jako modlitw ściśle indywidualnych, choć są to w większości wyznania osobiste. Podobnie jak w społeczności Izraela, tak później w liturgii Kościoła pobożność osobista nie da się oddzielić od wspólnotowej. Święte „zwołanie” (hebr. qahal, gr. ekklesia) to wspólnota kultowa, oparta na przymierzu Boga z ludem wybranym.

Wspomniana na początku rozdziału „szkoła kultowa” S. Mowinckela odrzuca opinię, widzącą w psalmach kompozycje prywatne, przejęte dopiero później do liturgii świątynnej. Według założeń tego norweskiego badacza, są to rzeczywiście psalmy kultowe, ułożone specjalnie w tym celu i używane w kulcie świątyni. Psalmy indywidualne i bardziej osobiste pojawiają się dopiero w późnym judaizmie i stanowią mniejszość.

Niewiele wiemy o dawnym kulcie żydowskim. Poza rubrykami liturgicznymi w tytułach wielu psalmów, wiadomości o liturgii świątynnej czerpiemy dopiero z Księgi Kronik, która przypisuje organizację kultu Dawidowi (1 Krn 15,19; 2 Krn 29,30.). Sam jednak Psalterz w swej ostatecznej redakcji może być dowodem istnienia liturgicznego śpiewnika. Wyraźne są w nim aluzje do aktów kultu (5,8), spełniania ślubów (22,26; 50,14 itd.), składania ofiar (27,6; 54,8; 66,15 itd.), do uroczystych procesji (42, 5; 68, 25-26; 118,19-20) i „wielkiego zgromadzenia” (22,23-24; 35,18; 40,11 itd.), w którym uczestniczą wierni wraz z kapłanami.

Psalterz - podobnie jak cały kult biblijny - stanowi przykład liturgii ściśle związanej z życiem. Odzwierciedlają się w nim radości i smutki, kryzysy i nadzieje ludzi wszystkich czasów. Pieśni te łączą historię z wiecznością, życie codzienne z głęboką wiarą - tak właśnie, jak nauczali wielcy prorocy Izraela.

Psalmy były zawsze głównym natchnieniem modlitw prawowiernych Żydów. Ale także cała tradycja chrześcijańska ustawicznie odwołuje się do nich. Wiadomo, że na przykład starożytni pustelnicy żyli słowami Pisma św. „Wielu Ojców znało je na pamięć, szczególnie Psalterz, należący do

codziennych modlitw”.

Do wskrzeszenia tego zwyczaju zachęcał gorąco w XVI w. Marcin Luter: „Każdy chrześcijanin szukający modlitwy i skupienia winien posługiwać się Psalterzem. Byłoby dobrze, gdyby poznał go na pamięć i był w stanie w każdej okoliczności przytoczyć odpowiedni tekst. Ponieważ wszystko, co dusza pobożna pragnie wyrazić w modlitwie, znajduje już wyrażone w psalmach w sposób tak doskonały i tak wzruszający, że nikt nie zdołałby wyrazić tego lepiej. Psalterz uczy nas i umacnia w modlitwie. Zgadza się on z Ojciec nasz, a Ojciec nasz odnajduje się w nim w sposób tak doskonały, że jedno służy do zrozumienia drugiego, a razem wydają ten sam dźwięk”.

[Ks. prof. dr hab. Antoni Tronina](#)

ROZWAŻANIE

PSALM 32 [31]

Szczęście uwolnionego od winy

Szczęśliwy człowiek, któremu nieprawość została odpuszczona, *
a jego grzech zapomniany.

Szczęśliwy ten, któremu Pan nie poczytuje winy, *
a w jego duszy nie kryje się podstęp.

Gdy milczałem, wysychały me kości *
wśród codziennych moich jęków.

Bo dniem i nocą ciążyła nade mną Twa ręka, *
z sił opadłem jak w czas letniej spiekoty.

Grzech wyznałem Tobie i nie skryłem mej winy. †

Rzekłem: «Wyznaję mą nieprawość Panu», *
a Ty darowałeś niegodziwość mego grzechu.

Do Ciebie więc modlić się będzie każdy wierny, *
gdy znajdzie się w potrzebie.

Choćby nawet wezbrały wody, *
fale go nie dosięgną.

Ty jesteś moją ucieczką, wyrwiesz mnie z ucisku *
i dasz mi radość mego ocalenia.

«Będę cię uczył i wskażę drogę, którą pójdiesz, *

mój wzrok będzie czuwał nad tobą.

Ale nie bądź jak muł i koń bez rozumu, †
można je okiełznać tylko wędzidłem, *
inaczej nie podejda do ciebie».

Liczne są cierpienia grzesznika, *
ufających Panu łaska ogarnia.

Cieszcie się i weselcie w Panu, sprawiedliwi, *
radośnie śpiewajcie, wszyscy prawego serca!

1. «Szczęśliwy człowiek, któremu nieprawość została odpuszczona, a jego grzech zapomniany». Powyższe błogosławieństwo, rozpoczynające odczytany przed chwilą Psalm 32 [31], od razu pozwala nam zrozumieć, dlaczego tradycja chrześcijańska włączyła go do zbioru siedmiu Psalmów pokutnych. Po dwóch początkowych błogosławieństwach (por. ww. 1-2) nie następuje ogólna refleksja nad grzechem i przebaczeniem, lecz osobiste świadectwo nawróconego człowieka.

Kompozycja Psalmu jest raczej złożona: po osobistym świadectwie (por. ww. 3-5) dwa kolejne wiersze mówią o niebezpieczeństwie, modlitwie i zbawieniu (por. ww. 6-7), po czym następują Boża obietnica rady (por. w. 8) oraz ostrzeżenie (por. w. 9), wreszcie antytetyczne powiedzenie mądrościowe (por. w. 10) i wezwanie do radości w Panu (por. w. 11).

2. Zajmiemy się teraz jedynie niektórymi wątkami tej kompozycji. Modlący się opisuje przede wszystkim, jak bolesny był stan jego sumienia, kiedy to «milczał» (por. w. 3), bo wiele zawinił i nie miał odwagi wyznać Bogu swych grzechów. Doznawał wówczas straszliwej wewnętrznej udreki, którą opisał w przejmujących słowach. Jego kości wysuszała gorączka, palące pragnienie pozbawiało go sił, jęczał z bólu bez ustanku. Grzesznik czuł nad sobą rękę Boską i był świadomy, że Bóg nie pozostaje obojętny wobec zła popełnionego przez Jego stworzenie, ponieważ jest stróżem sprawiedliwości i prawdy.

3. Nie mogąc się już dłużej opierać, grzesznik postanowił wyznać swą winę. Jego odważne oświadczenie wydaje się antycypować słowa syna marnotrawnego z przypowieści Jezusa (por. Łk 15, 18). Powiedział bowiem ze szczerym sercem: «Wyznaję mą nieprawość Panu». To tylko kilka słów, ale

płyną one z głębi sumienia. Bóg odpowiada na nie natychmiast wspaniałomyślnym przebaczeniem (por. Ps 32 [31], 5).

Prorok Jeremiasz przytoczył następujące wezwanie Boga: «Wróć Izraelu-Odstępco - wyrocznia Pana. Nie okażę wam oblicza surowego, bo miłosierny jestem - wyrocznia Pana - nie będę pałał gniewem na wieki. Tylko uznaj swoją winę, że zbuntowałaś się przeciw Panu, Bogu swemu» (Jr 3, 12-13).

Tak więc przed «każdym wiernym», który okazał skruchę i otrzymał przebaczenie, otwiera się wizja bezpieczeństwa, ufności i pokoju, pomimo trudnych doświadczeń życiowych (por. Ps 32 [31], 6-7). Czas trwogi może jeszcze powrócić, ale wysoka fala strachu nie osiągnie człowieka wiernego, ponieważ Pan zaprowadzi go w bezpieczne miejsce: «Ty jesteś moją ucieczką, wyrwiesz mnie z ucisku i dasz mi radość mego ocalenia» (w. 7).

4. W tym momencie odzywa się Pan i obiecuje, że poprowadzi nawróconego już grzesznika. Nie wystarczy bowiem, że został oczyszczony; trzeba, by szedł właściwą drogą. Dlatego też, jak czytamy w Księdze Izajasza (por. Iz 30, 21), Pan obiecuje: «wskażę drogę, którą pójdiesz» (Ps 32 [31], 8), oraz zachęca do uległości. Wezwanie przenika troska ze szczyptą ironii, zawartej w sugestywnym porównaniu z mułem i koniem, symbolizującymi upór (por. w. 9). Prawdziwa mądrość prowadzi bowiem do nawrócenia, do odrzucenia przewrotności i jej mrocznej siły przyciągania. Ale przede wszystkim pozwala cieszyć się pokojem, który rodzi się z wyzwolenia i uzyskania przebaczenia.

W Liście do Rzymian św. Paweł cytuje dosłownie początek omawianego przez nas Psalmu, gdy opiewa przynoszącą wyzwolenie łaskę Chrystusa (por. Rz 4, 6-8). My moglibyśmy odnieść te słowa do sakramentu pojednania. W nim bowiem, w świetle Psalmu, doświadczamy poczucia grzechu, które w naszych czasach często jest osłabione, a zarazem radości, płynącej z przebaczenia. Związek «zbrodnia-kara» zostaje zastąpiony przez związek «zbrodnia-przebaczenie», ponieważ Pan jest Bogiem «przebaczającym niegodziwość, niewierność, grzech» (por. Wj 34, 7).

5. Św. Cyryl Jerozolimski (IV w.) posłuży się Psalmem 32 [31], aby uczyć katechumenów o chrzcie i związanej z nim głębokiej odnowie, o radykalnym oczyszczeniu z wszelkiego grzechu (por. *Pro catechesi*, 15: CTP, 103, Roma 1993, s. 36). Również i on, przytaczając słowa Psalmisty, będzie wysławiał miłosierdzie Boże. Zakończmy naszą katechezę jego słowami: «Bóg jest miłosierny i nie skąpi swego przebaczenia. (...) Wszystkie twoje grzechy nie

przewyższą wielkością Bożego miłosierdzia: wielkość twoich ran nie przewyższy biegłości najwyższego Lekarza - jeśli tylko zdasz się na Niego z ufnością. Opowiedz Lekarzowi, co ci dolega, i mów do Niego słowami Dawida: „Wyznam przed Panem nieprawość, która jest zawsze przede mną”. W ten sposób uzyskasz, że sprawdzą się inne słowa: „Odpuściłeś nieprawości mego serca”» (*Catechesi*, 2, 6: tamże).

(19.5.2004)

Liturgia Godzin z Janem Pawłem II i Benedyktem XVI
Praca zbiorowa, Wydawnictwo Biblos, Tarnów 2007

EGZEGEZA

PSALM 32

Psalm mądrościowy w formie dziękczynienia. Elementy mądrościowe (ww. 1-2.8-10) otaczają elementy dziękczynienia, które są głównie dydaktyczne.

Struktura:

ww. 1-2 (wstępne błogosławieństwa)

ww. 3-5 (nauczanie w rozpoznawaniu grzechu)

ww. 6-7 (Bóg wysłuchuje tych, którzy wyznają grzechy)

ww. 8-10 (Boża wyrocznia);

w. 11 (końcowa zachęta).

Ze względu na podkreślenie wyznania grzechów psalm ten zalicza się do „psalmów pokutnych” (zob. Ps 6).

1. ”puszczony w niepamięć”: Gdy podmiotem jest Bóg, „puszczać w niepamięć” grzech oznacza „gładzić, odsunąć grzech” (Prz 17,9; Ne 3,3; 1 P 4,8); por. 2 Sm 19,19.

3-5. W starożytności odpuszczenie grzechów zwykle miało formę ogólnego wyliczania grzechów (Ezd 9,6-15; 10,1; Ne 1, 6-11). Brak wyznania grzechów oznaczał trwanie w nieprawości.

4. ”ciężyla nade mną Twa ręka”: Wyrażenie oznaczające poważną chorobę.

8-10. Zmienia się podmiot liryczny. Choć niektórzy dostrzegają tu naganę z ust mędrca, najprawdopodobniej jest to wyrocznia Boża. Odpowiadając na wyznanie grzechów psalmisty, Bóg składa obietnicę, że będzie go prowadził drogą prawości.

11. Podobnie jak w Ps 31,24-25, zakończenie kieruje uwagę na zgromadzenie, wzywając lud do wielbienia Boga.

*[Katolicki Komentarz Biblijny](#)
[prac. zbiorowa, Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 2001](#)*